

Sygn. akt III AUa 1728/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 grudnia 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Ewa Drzymała
Sędziowie:	SSA Feliksa Wilk SSA Agata Pyjas - Luty (spr.)
Protokolant:	st.sekr.sądowy Dorota Stankowicz

po rozpoznaniu w dniu 18 grudnia 2013 r. w Krakowie

sprawy z wniosku **J. D.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w T.**

o zwrot nienależnie pobranego świadczenia

na skutek apelacji wnioskodawczyni J. D.

od wyroku Sądu Okręgowego w Tarnowie Wydziału IV Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 9 lipca 2013 r. sygn. akt IV U 736/13

o d d a l a apelację.

Sygn. akt III AUa 1728/13

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 9 lipca 2013r. Sąd Okręgowy w Tarnowie oddalił odwołanie J. D. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w T. z dnia 4 marca 2013 r., którą organ rentowy stwierdził, że odwołująca pobrała nienależne świadczenie za okres od 1 lipca 2012 r. do 31 grudnia 2012 r. w łącznej kwocie 17.154,30 zł z tytułu emerytury i zobowiązał ją do zwrotu tej kwoty w terminie jednego miesiąca od daty doręczenia decyzji.

Sąd Okręgowy ustalił, że J. D., urodzona w dniu (...), w dniu 25 czerwca 2012 r. wystąpiła do organu rentowego z wnioskiem o emeryturę, zaznaczając w nim, że pracuje i podając jako pracodawców Szkołę (...) w W. i Ambasadę (...)w W., a rozwiązanie stosunku pracy nastąpi w dniu 30 czerwca 2012 r. Odwołująca ponadto wskazała, że nie zamierza osiągać przychodu po uzyskaniu prawa do emerytury. W pkt. 23 pouczeń na odwołaniu wniosku o emeryturę znajduje się informacja, iż prawo do emerytury ulega zawieszeniu bez względu na wysokość przychodu uzyskiwanego przez emeryta z tytułu zatrudnienia kontynuowanego bez uprzedniego rozwiązania stosunku pracy z

każdym pracodawcą, na rzecz którego wykonywał je bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury oraz bez względu na wiek tego emeryta. Dotyczy to także emerytur przyznanych osobom, pozostającym w stosunku pracy w państwach członkowskich Unii Europejskiej, Islandii, Liechtensteinie, Norwegii, Szwajcarii lub w państwach, z którymi Polskę łączą dwustronne umowy międzynarodowe w dziedzinie zabezpieczenia społecznego (z wyłączeniem osób wykonujących zatrudnienie w Australii, z którą umowa po stronie australijskiej obejmuje wyłącznie emerytury z tytułu zamieszkiwania w tym państwie).

Organ rentowy decyzją z dnia 20 lipca 2012r. przyznał odwołującej od dnia 1 czerwca 2012r. emeryturę w kwocie zaliczkowej i poinformował, że wypłata świadczenia pozostaje zawieszona do czasu przedłożenia w dokumentów potwierdzających fakt rozwiązania stosunku pracy z każdym pracodawcą, na rzecz którego praca ta była wykonywana bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury. W lipcu 2012 r. odwołująca przedłożyła świadectwa pracy potwierdzające rozwiązanie z dniem 30 czerwca 2012 r. stosunków pracy ze (...)Punktem (...) przy w Ambasadzie(...) W. i z Ambasadą (...) w W.

Decyzją z dnia 26 października 2012 r. ZUS Oddział w T. przyznał ubezpieczonej od dnia 1 czerwca 2012r., tj. od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek, prawo do emerytury i podjął jej wypłatę od dnia 1 lipca 2012 r.

Po uzyskaniu informacji o pozostawaniu w zatrudnieniu przez odwołującą w Austrii w okresie od lutego 1989 r. do końca 2012 r. w Austrii organ rentowy zwrócił się do odwołującej o wyjaśnienie kwestii zatrudnienia za granicą. W dniu 18 lutego 2013r. wpłynęło pismo odwołującej z którego wynika, że umowę o pracę z (...) w W. rozwiązała w dniu 31 grudnia 2012 r. z chwilą przejścia na emeryturę w Austrii. W okresie od 1 lipca 2012r. do 31 grudnia 2012r. odwołująca pobrała emeryturę w łącznej kwocie 17.154,30 zł. Organ rentowy decyzją z dnia 4 marca 2013 r. na podstawie ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 257, poz. 1726), ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 z późn. zm.) ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2007 r. Nr 11, poz. 74 z późn. zm.) i Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U.U.E.L.04.166.1) stwierdził, że J. D. pobrała nienależne świadczenie za okres od 1 lipca 2012r. do 31 grudnia 2012r. w łącznej kwocie 17.154,30 zł z tytułu emerytury i zobowiązał ją do zwrotu tych nienależnie pobranych świadczeń w terminie jednego miesiąca od daty doręczenia decyzji.

Powyższych ustaleń Sąd Okręgowy dokonał w oparciu o dokumenty zebrane w aktach organu rentowego, które nie były w żaden sposób kwestionowane przez strony.

W tym stanie rzeczy Sąd Okręgowy uznał odwołanie za nieuzasadnione.

Sąd wskazał, że z dniem 1 stycznia 2011 r., na podstawie art. 6 pkt 2 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2010 r. Nr 257, poz. 1726), do ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS (Dz.U. z 2009r. nr 153 poz. 1227) dodano art. 103a, zgodnie z którym prawo do emerytury ulega zawieszeniu bez względu na wysokość przychodu uzyskiwanego przez emeryta z tytułu zatrudnienia kontynuowanego bez uprzedniego rozwiązania stosunku pracy z pracodawcą, na rzecz którego wykonywał je bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury, ustalonym w decyzji organu rentowego. Zgodność z Konstytucją art. 103 ust. 2a ustawy o emeryturach i rentach z FUS potwierdził Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 7 lutego 2006 r., sygn. SK 45/04. W tym wyroku Trybunał uznał, że art. 103 ust. 2a ustawy o emeryturach i rentach z FUS jest zgodny z powołanymi przepisami Konstytucji, w tym z art. 2. W uzasadnieniu Trybunał stwierdził m.in., że "całkowite zawieszenie świadczeń w razie nierozwiązania stosunku pracy z dotychczasowym pracodawcą nie ma charakteru arbitralnego i nie narusza zasady proporcjonalności, ponieważ odpowiada istocie konstytucyjnego prawa do zabezpieczenia społecznego i ma na celu realizację zadań państwa w zakresie zapewnienia pełnego, produktywnego zatrudnienia". Trybunał podkreślił, że umożliwienie pobierania świadczeń emerytalnych bez przerwania działalności zawodowej wykracza poza konstytucyjny zakres prawa do zabezpieczenia społecznego po osiągnięciu wieku emerytalnego. W tej sytuacji należy uznać że art. 103a jest także zgodny z art. 32 Konstytucji RP

albowiem jest tożsamy w swej treści z art. 103 ust. 2a powołanej ustawy. Zarówno w wyroku o sygn. SK 45/04, jak i w wydanym później wyroku z 27 stycznia 2010 r., sygn. SK 41/07, Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że ustawodawca nie ma obowiązku zapewnienia jednostce świadczeń emerytalnych w sytuacji, gdy decyduje się ona na kontynuowanie pracy zawodowej.

Z kolei w myśl art. 138 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu, przy czym zgodnie z ustępem 2 tego artykułu za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 uważa się świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania oraz świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie fałszywych zeznań lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę pobierającą świadczenia. Konsekwencją braku pouczenia jest niemożność nałożenia obowiązku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia. Pouczenie musi być zindywidualizowane i wiązać się z pewną aktywnością organu rentowego skierowanego do osoby ubezpieczonej. Zatem, aby organ rentowy mógł skutecznie domagać się od ubezpieczonego zwrotu nienależnie pobranego przez niego świadczenia, musi wykazać, że ubezpieczony był prawidłowo pouczony o okolicznościach powodujących zawieszenie prawa do świadczenia (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 21 listopada 2002 r., III AUa 2782/01, OSA 2004/7/15). W niniejszej sprawie organ rentowy słusznie przyjął, iż odwołująca była prawidłowo pouczona. W pkt. 23 pouczeń na odwrocie wniosku o emeryturę znajduje się bowiem informacja, iż prawo do emerytury ulega zawieszeniu bez względu na wysokość przychodu uzyskiwanego przez emeryta z tytułu zatrudnienia kontynuowanego bez uprzedniego rozwiązania stosunku pracy z każdym pracodawcą, na rzecz którego wykonywał je bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury oraz bez względu na wiek tego emeryta. Dotyczy to także emerytur przyznanych osobom, pozostającym w stosunku pracy w państwach członkowskich Unii Europejskiej, Islandii, Liechtensteinie, Norwegii, Szwajcarii lub w państwach, z którymi Polskę łączą dwustronne umowy międzynarodowe w dziedzinie zabezpieczenia społecznego (z wyłączeniem osób wykonujących zatrudnienie w Australii, z którą umowa po stronie australijskiej obejmuje wyłącznie emerytury z tytułu zamieszkiwania w tym państwie). Skoro zatem J. D. pobrała nienależne świadczenie za okres od 1 lipca 2012r. do 31 grudnia 2012r. w łącznej kwocie 17.154,30 zł z tytułu emerytury, ponieważ w tym okresie kontynuowała zatrudnienie w (...) w W., o którym to fakcie nie poinformowała organu rentowego w momencie składania wniosku o emeryturę mimo, że została prawidłowo pouczona co wynika z pkt. 23 przytoczonych pouczeń, słusznie organ rentowy zobowiązał ją do zwrotu tych nienależnie pobranych świadczeń, a odwołanie jako bezzasadne podlegało oddaleniu na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c.

W apelacji od powyższego wyroku odwołująca zaskarżyła wyrok w całości, zarzucając naruszenie prawa materialnego, tj. art. 138 ust.2 pkt 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2009r. nr 153 poz. 1227) poprzez bezpodstawne pominięcie, że do przyjęcia określonego świadczenia za nienależnie pobrane konieczne jest ustalenie istnienia u osoby, której świadczenie to wypłacono, świadomości, że otrzymane przez nią świadczenie ma charakter świadczenia nienależnie pobranego. Podnoszą ten zarzut apelująca wniosła o zmianę wyroku i zaskarżonej decyzji poprzez stwierdzenie, że wypłacone jej świadczenie nie było świadczeniem nienależnie pobranym i nie podlega zwrotowi ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Powołując się na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 lutego 2005r., II UK 445/03, Lex nr 603771, apelująca podniosła, że w niniejszej sprawie kwestia ustalenia, czy została ona w sposób jednoznaczny i wyraźny pouczona o przypadkach, w których świadczenie będzie nienależne, została pominięta. Sąd Okręgowy, pomimo obszernego uzasadnienia, ani jednym zdaniem nie rozważył, czy pouczenie zamieszczone we wniosku o emeryturę, składające się z kilkudziesięciu punktów, odnoszących się do różnych sytuacji i wypadków, sporządzone drobnym drukiem, a kierowane głównie do emerytów, może być uznane za skuteczne. Zaniechanie wyjaśnienia i rozważenia tej kwestii jest równoznaczne z nierozpoznaniem istoty sprawy. Nadto w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku położony został znak równości pomiędzy pojęciami „świadczenie nienależne” i „świadczenie nienależnie pobrane”. Powyższe uchybienia doprowadziły do wydania niesłusznego i krzywdzącego wyroku.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje :

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie.

Przedmiotem sporu w niniejszej sprawie było ustalenie, czy wypłacona odwołującej przez organ rentowy emerytura za okres od 1 lipca 2012r. do 31 grudnia 2012r. jest świadczeniem pobranym nienależnie i czy tym samym odwołująca jest zobowiązana do jej zwrotu.

Jak trafnie wskazał Sąd Okręgowy definicję świadczenia pobranego nienależnie oraz zasady jego zwrotu reguluje art. 138 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn. Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.). Zgodnie z tym przepisem przesłankami żądania zwrotu nienależnie pobranego świadczenia od osoby, której przyznano to świadczenie jest fakt wypłaty świadczenia mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do tego świadczenia albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części oraz uprzednie pouczenie osoby pobierającej świadczenie o braku prawa do jego pobierania (ust. 2 pkt 1) ewentualnie fakt przyznania lub wypłaty świadczenia na podstawie fałszywych zeznań lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę pobierającą świadczenia (ust. 2 pkt 2).

W przedmiotowej sprawie nie było sporne, że na mocy art. 103a cytowanej wyżej ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, prawo odwołującej do emerytury ulegało zawieszeniu do dnia 31 grudnia 2012r. z uwagi na kontynuowanie zatrudnienia bez uprzedniego rozwiązania stosunku pracy z pracodawcą, na rzecz którego wykonywała je bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury, tj. z (...) w W.. Przepis powyższy znajdował zastosowanie do sytuacji odwołującej z uwagi na datę nabycia przez nią uprawnień emerytalnych, przypadającej po dniu wejścia cytowanego przepisu w życie na podstawie przepisów ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 257, poz. 1276), a jego konstytucyjność nie została zakwestionowana przez Trybunał Konstytucyjny, który w wyroku z dnia 13 listopada 2012 r., K 2/12 (Dz. U. 2012 poz. 1285) uznał wyłącznie, że niezgodny z zasadą ochrony zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa, wynikającą z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej jest art. 28 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 257, poz. 1726 ze zm.) w związku z art. 103a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity: Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.), dodanym przez art. 6 pkt 2 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r., w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do osób, które nabyły prawo do emerytury przed dniem 1 stycznia 2011 r. bez konieczności rozwiązania stosunku pracy. Natomiast przepis ten pozostaje nadal w obrocie prawnym i znajduje zastosowanie do osób, które nabyły prawo do emerytury w momencie jego wejścia w życie, tj. począwszy od 1 stycznia 2011 r. Z powyższego wynika zatem, że wypłata na rzecz odwołującej przyznaje jej emerytury za okres od dnia 1 lipca 2012r. do dnia 31 grudnia 2012r. nastąpiła w sytuacji, gdy zaistniały okoliczności powodujące zawieszenie tego prawa. Mało tego, wypłata świadczenia nastąpiła, co konsekwentnie pomija odwołująca zarówno w odwołaniu jak i w apelacji, na skutek zatajenia przez nią przed organem rentowym faktu pozostawania w stosunku pracy oprócz wymienionych we wniosku o emeryturę dwóch pracodawców, z którymi stosunek pracy został rozwiązany w dniu 30 czerwca 2012r., także z trzecim pracodawcą - (...) w W., na rzecz którego odwołująca pracowała do dnia 31 grudnia 2012r.

W ocenie Sądu Apelacyjnego trafnie także Sąd Okręgowy przyjął, że w niniejszej sprawie została spełniona także druga z przesłanek warunkujących zasadność żądania zwrotu nienależnie pobranego świadczenia w postaci prawidłowego pouczenia odwołującej o braku prawa do jego pobierania (art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy). Obowiązek takiego pouczenia spoczywa na organie rentowym a jego realizacja odbywa się najczęściej przez zamieszczenie szczegółowych pouczeń na drukach wniosków o świadczenia, względnie decyzji ZUS. Z bogatego w tym zakresie orzecznictwa wynika, że pouczenie musi być należyte, czyli wyczerpująco i wyraźnie wskazujące okoliczności, w jakich dochodzi do nienależnego pobrania świadczenia, dokonane w taki sposób, aby było zrozumiałe dla osoby, do której jest skierowane. Pouczenie nie może być abstrakcyjne, obciążone brakiem konkretności, a jednocześnie, co należy podkreślić, nie może się odnosić do wszystkich hipotetycznych okoliczności powodujących ustanie prawa do świadczenia (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 17 listopada 1995 r. II URN 46/95, OSNAPiUS 1996/12/174, z dnia 17 lutego 2005 r. II UK 440/03, OSNP 2005/18/291, z dnia 14 marca 2006 r. I UK 161/05, OSNP 2007/5-6/78, a także wyroki Sądów Apelacyjnych

w Rzeszowie z dnia 20 kwietnia 1995 r. III AUr 110/95, OSA 1997/1/3, w Katowicach z dnia 18 października 2005 r. III AUa 1434/04, OSA 2006/9/27 oraz cytowany przez apelującego wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 czerwca 2008r., I UK 394/07, Lex nr 494135). W wyroku z 25 czerwca 2010 r. II UK 66/10 (LEX nr 619642) Sąd Najwyższy stwierdził, że w art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy z 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych chodzi o klasyczne pouczenie, w którym organ rentowy informuje ubezpieczonego, że utraci prawo do świadczenia, gdy wystąpią okoliczności, które zgodnie z przepisami prawa spowodują utratę tego prawa. Pouczenie musi być na tyle zrozumiałe, by pobierający świadczenie mógł odnieść je do swojej sytuacji. Jednak pouczenie nie może odnosić się do indywidualnie pobierającego świadczenie, gdyż nie da się przewidzieć, które z okoliczności wystąpią u konkretnego świadczeniobiorcy.

Odnosząc powyższe rozważania do w zasadzie bezspornego stanu faktycznego niniejszej sprawy wskazać należy, że trafnie przyjął Sąd Okręgowy, iż organ rentowy wykazał w niniejszym postępowaniu, że wypełnił obowiązek pouczenia odwołującej o zasadach wypłaty emerytury dla osób pozostających w stosunku pracy po dniu 1 października 2011r. Stosowne pouczenie, adekwatne do wymogu przyjętego w przedstawionym wyżej orzecznictwie, zostało zawarte zarówno w zamieszczonej na odwrocie druku wniosku o emeryturę informacji (pkt 23), jak również w decyzji o przyznaniu emerytury z dnia 20 lipca 2012r. (pkt VII ppkt 1 –k. 52 akt organu rentowego). Wbrew zarzutom apelacji, pouczenie to jest wyraźne, jednoznaczne i wystarczające do możliwości odniesienia go przez odwołującą do jej sytuacji, tym bardziej, że w samej treści tej decyzji, kierowanej indywidualnie do odwołującej, organ rentowy wprost poinformował ją (z podkreśleniem), że: „ Wypłata emerytury podlega zawieszeniu, gdyż kontynuuje Pani zatrudnienie. W celu podjęcia wypłaty emerytury należy przedłożyć w oddziale ZUS świadectwo pracy lub zaświadczenie potwierdzające fakt rozwiązania stosunku pracy z każdym pracodawcą na rzecz którego praca ta była wykonywana bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury.” Tymczasem odwołująca przedłożyła w organie rentowym świadectwa pracy od dwóch pracodawców, przemilczając okoliczność pozostawania w zatrudnieniu z (...) w W. od 3 kwietnia 1989r. aż do dnia 3 grudnia 2012r. Okoliczność ta została ujawniona dopiero przez austriacki organ emerytalny. Zdaniem Sądu Apelacyjnego trudno w takiej sytuacji dać wiarę twierdzeniom odwołującej, że nie miała ona świadomości braku uprawnienia do pobierania emerytury do czasu rozwiązania stosunku pracy z wszystkimi pracodawcami, gdyż nie została o braku tego prawa należycie pouczona.

W tych okolicznościach Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko Sądu Okręgowego i uznał, że całokształt okoliczności sprawy, w tym treść kierowanych do odwołującej przez organ rentowy pism i zawartych w nich pouczeń, dają podstawę do przyjęcia, że została ona należycie pouczona o braku podstaw do pobierania świadczenia emerytalnego w okresie objętym zaskarżoną decyzją w rozumieniu art. 138 ust.2 pkt 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

W świetle powyższego, nie znajdując podstaw do uwzględnienia apelacji, Sąd Apelacyjny oddalił ją jako bezzasadną na podstawie art. 385 k.p.c.